

Een FD-abonnee heeft dit artikel gedeeld, waardoor je het gratis kan lezen.

Meer FD.nl lezen? [Registreer](#) je nu en lees gratis 5 artikelen per maand.

Richard Smit • Ondernemen

30 nov 16 Tekst Krant   160

Architect kan ook bouwen en robots programmeren

Architecten hebben in de economische crisis gemerkt dat ontwerpen alleen een wankel economische basis is voor hun bedrijf. Ze zijn daarom hun activiteiten gaan verbreden. De een heeft een eigen meubellijn, een tweede maakt lespakketten of 3D-geprinte huizen, weer een ander stort zich op virtual reality of wordt ontwikkelaar of medefinancier van een woonwijk.

‘Wij denken dat die ontwikkeling doorzet’, zegt directeur Fred Schoorl van branchevereniging BNA. Hij is er van overtuigd dat deze verandering ook moet doorzetten. ‘De les die we in de crisis hebben geleerd is: wie alleen afhankelijk is van ontwerp, wordt weggevaagd. Het is change or die. De nieuwe architect staat op.’

Royalty's

Het aanboren van nieuwe inkomstenbronnen kan ervoor zorgen dat Nederlandse architecten wat steviger in hun schoenen staan. Temeer omdat Nederlandse bureaus nog steeds maar een fractie van hun omzet met opdrachten in het buitenland verdienen. 4% of 5%, zegt Schoorl. Jarenlang was het zelfs maar 1% of 2%.

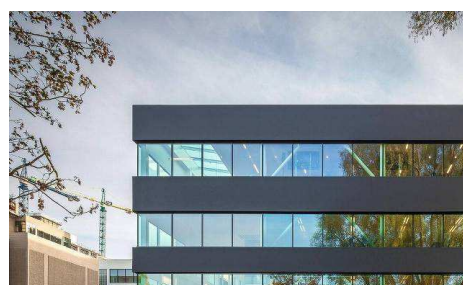
Zo'n vernieuwing kan ook een ander verdienmodel zijn. Zo stuurt Pim van der Ven van bureau Juli geen rekening voor zijn uren, maar fungeert als medefinancier die zijn geld pas later krijgt in de vorm van royalty's voor behaalde prestaties. Dat kan energiebesparing zijn bij een duurzaam gebouw of extra geld als een school door een goed ontwerp meer leerlingen trekt.

‘De les die we in de crisis hebben geleerd: wie alleen afhankelijk is van ontwerp wordt weggevaagd’

En zelfs wie grote opdrachten in de wacht sleept, merkt Schoorl op, doet vaak alleen het ontwerpwerk. Dat is niet de fase waar in het bouwproces het meeste geld wordt verdiend. Dat gebeurt in de voorbereidende fase en in de uitvoering. Verschillende architecten bewegen zich in die richting.

Architectenbureau Cepezed heeft een eigen aannemingsbedrijf en ontwikkelaar.

Het Delftse architectenbureau Cepezed richt zich als projectontwikkelaar op nieuwbouw en herstructurering van woningen, bedrijfsgebouwen en kantoren. De meeste recente voorbeelden waar Cepezed Projects het risico van het ontwikkelen of bouwen heeft genomen, zijn de Tijdelijke Rechtbank Amsterdam, het hoofdkantoor van 3M in Delft en de herontwikkeling van het

monumentale Arsenaal Delft. ‘De opdrachtgever vergroot zijn greep op een project als dat niet steeds opnieuw naar een nieuw bedrijf gaat’, zegt directeur Menno Rubbens. Hij meent dat de opdrachtgever bovendien meer waar voor zijn geld krijgt. Het architectenbureau ontwikkelt en bouwt overigens al heel lang. ‘Wie het tijdens de crisis is gaan doen om meer te kunnen verdienen, kan van een koude kermis thuiskomen’, waarschuwt Rubbens. ‘Het risicoprofiel van dit werk is heel anders.’ Veel groei is er volgens hem niet in het aantal ontwikkelende architecten, omdat er weinig bureaus zijn die het kunnen aanbieden. ‘De markt kan groter zijn dan die nu is. We zijn hard bezig om deze verder van de grond te krijgen met een aantal andere bureaus, zoals BouwmeesterPro in Breda.’

Voordeel *De opdrachtgever heeft meer greep met een vaste partner*

Waarschuwing *‘Risicoprofiel is heel anders’*

UNStudio verkoopt een meubellijn

Het fameuze architectenbureau van Ben van Berkel, bekend van de Erasmusbrug in Rotterdam en het Mercedes-Benz museum in Stuttgart, heeft zijn activiteiten niet uitgebreid, omdat er te weinig ontwerpklussen waren. UNStudio is een A-merk in de wereld voor toonaangevende architectuur. Het heeft als een van weinige Nederlandse bureaus het voordeel dat het veel werk heeft in het buitenland. Behalve gebouwen ontwerpt UNStudio, dat vestigingen heeft in Amsterdam, Shanghai en Hongkong, ook installaties en meubels. Creaties als Mychair of de New Amsterdam Chair spelen met nieuwe oplossingen en gebruik. Een voorbeeld is een combinatie van stoel en tafel, met de toepasselijke naam SitTable. Het ontwerp bestaat uit een grote tafel met halverwege een zitgedeelte geïntegreerd in de tafel. Ben van Berkel heeft trouwens ook deurklinken ontworpen en 3D-geprinte schoenen. Ook andere vaandeldragers van de Nederlandse architectuur, OMA van Rem Koolhaas en MVRDV, hebben meubels ontworpen.

De SitTable.

Voordeel *A-merk UNStudio heeft veel werk in het buitenland*

Nieuwe vorm *Een combinatie van stoel en tafel*

LEVS Architecten produceert hydraulisch geperste aardstenen in Mali

Een steenpers is mobiel en hangt achter een Landrover. Zo’n machine kan één steen van 8,5 kilo per keer maken en zo’n achtduizend per week. Daarmee kan in korte tijd een klaslokaal of woning worden neergezet. Het Amsterdamse architectenbureau LEVS bracht de door het Nederlandse bedrijf Oskam ontwikkelde steenmachine naar Mali

en leidt daar via een stichting lokale mensen op om te bouwen met de aardstenen. ‘Daar worden lokale overheden heel enthousiast van, want dat helpt de economie vooruit’, zegt Jurriaan van Stigt, partner bij LEVS. Van de scholen die ermee in Mali worden gebouwd, wordt het bedrijf financieel niets wijzer. Maar door deze activiteiten wordt het bureau wel op veel andere plekken in Afrika gevraagd om mee te werken aan kantoren of woonwijken. LEVS werkt aan zo’n driehonderd betaalbare woningen in hoofdstad Bamako in Mali, maar krijgt ook in Senegal, Mauritanië, Rwanda en Burundi opdrachten. Het bureau ontwerpt en tekent voor de bouw van twee scholen in Burundi en werkt aan een kantoor dat voor de lieve som van € 15 mln wordt neergezet. ‘Daar komt ook weer ander werk uit voort’, zegt Van Stigt. ‘Afrika is een enorme markt met 1,3 miljard mensen. Dat hebben wij tien jaar geleden al doorzien.’

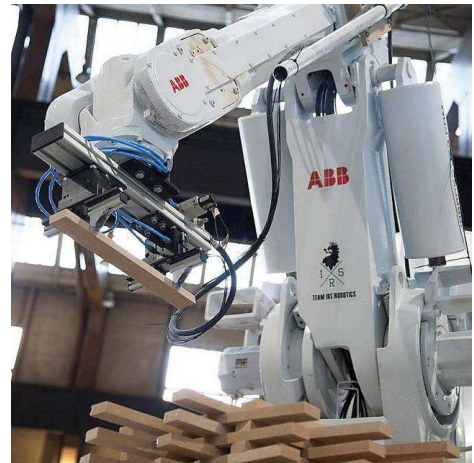

Bouwen *Met een steenpers kan snel een woning worden neergezet*

Afrika *Markt met 1,3 miljard mensen*

Studio RAP programmeert robots uit de auto-industrie

Die robots kunnen complexe architectonische structuren frezen, snijden en assembleren. ‘Wij zijn waarschijnlijk het enige architectenbureau met programmeurs in dienst’, zegt Wessel van Beerendonk. De robotarmen zelf kosten tweedehands nog geen € 10.000, maar de software ervoor is schreeuwend duur. De robotsoftware die Studio RAP ontwikkelt wordt verkocht aan mkb-bedrijven, bijvoorbeeld aan een botenbouwer of de composietenindustrie. ‘En dat is nog maar het begin: robots gaan de bouw veroveren’, meent Van Beerendonk. Het nog piepjonge architectenbureau wil de rol van de architect in ere herstellen. ‘Architecten hebben zich de voorgaande decennia, of eeuwen, veel te veel laten afpakken’, zegt Van Beerendonk. ‘Vroeger waren het bouwmeesters en die zijn gereduceerd tot stilistisch adviseur.’ In zijn ogen behoudt een architect die zelf de productie doet veel meer controle over de ontwerpintentie. Zo ontwikkelt en produceert Studio RAP met behulp van robots bijvoorbeeld een kantoor in de Rotterdamse haven.

Voorheen bouwmeester *‘We zijn helaas gereduceerd tot stilistisch adviseur’*

Overtuiging *‘Robots gaan de bouw veroveren’*

Architect Tim van der Grinten maakt virtual reality-ervaringen

Met vijf andere zelfstandig ondernemers is de architect onderdeel van een jong collectief dat gespecialiseerd is in het maken van virtual reality-ervaringen. In Enversed werkt hij als architect samen met gameontwikkelaars of programmeurs. In Eindhoven hebben zij een virtual reality entertainment center dat

entertainment biedt voor consumenten en bedrijven in de vorm van virtuele escape rooms of games, van handboogschieten tot samen virtueel hamburgers bakken. Enversed ontwikkelt zijn eigen VR-ervaringen, workshops en simulaties voor bedrijven, zegt Van der Grinten. 'De ervaringskennis uit het entertainment center passen wij toe in onze projecten. Virtual reality kan worden gebruikt voor de visualisatie van bijvoorbeeld een entreehal, ruimtes waar verschillende faculteiten van een universiteit gebruik van gaan maken of een nieuwe zorgomgeving.'

Visualisatie *Het kan worden gebruikt voor een entreehal, een zorgomgeving*

Collectief *Samen met gameontwikkelaars*

ADVERTISING

This content will unload in 0s [Skip](#)

02:15

Met SmartHOTEL worden online boekingen perfect georganiseerd

inRead invented by Teads

Door Richard Smit

Meest gelezen

Regio Amsterdam gaat 20.000 extra woningen bijbouwen

Nederland op derde plek in toplijst belastingparadijzen

Familiebedrijven storten hun hart uit bij elkaar